

ALVA'S STANDBEELD

BAKKER TEMMERMAN

A. HANS

ALVA'S STANDBEELD

Alva ! Welke aandoeningen verwekt de naam van den tijger in menschengedaante op ieder Neerlandsch hart !

Alva ! en men denkt aan bloedige schavotten en rookende brandstapels.

Alva ! en 't is, alsof gesnik, gegil, tandengeknars ons schril in de ooren klinkt, alsof wij bloed zien vloeien, bloed van een Egmont, een Hoorne, een Van Stralen, bloed van edele zonen des lands, van vrijheidslievende burgers, van eerbiedwaardige grijsaards, van kloeke jonge lieden, van... vrouwen zelfs !

Maar Alva was verdwenen, teruggekeerd naar Spanje, beladen met den vloek van het onderdrukte en gemartelde volk ! Doch anderen, niet zoo wreed 't is waar, doch ook gezonden om onze gewesten te verdrukken, hadden hem opgevolgd.

* * *

Don Juan heerschte als landvoogd in de Nederlanden. Hij had trouw en bescherming beloofd, doch schandelijk zijn woord gebroken. Het kasteel van Namen was door zijne trawanten met list veroverd. Een aanslag op Antwerpen mislukte echter.

Toch werd de Scheldestad voortdurend bedreigd en wel door het versterkt kasteel, door Alva opgericht.

Daar nestelde Spaansch garnizoen onder 't bevel van Treslong, een onvoorwaardelijk aanhanger van Don Juan. Dat kasteel moest verdwijnen !

* * *

Op zekeren avond liet een geheimzinnig man, diep in zijn mantel verborgen, den zwaren klopper vallen op de poort der ruime woning, die Heer van Liedekerke, gouverneur van Antwerpen, toebehoorde.

Zoodra de poort geopend werd, trad hij snel binnen en zei tot den portier : — Is de heer gouverneur thuis ?

— Ja, antwoordde de ander achterdochtig. Doch gij kiest een slecht uur om hem lastig te vallen.

— Ge zegt meer, dan u toekomt, rekel ! hernam de bezoeker driftig. Meld uw heer, dat kapitein De Bours hem wenscht te spreken.

De knecht wilde zijne verontschuldiging maken, doch de ander viel hem in de rede :

— 't Is al wel. Doe wat ik u zeg en ontroof mij niet nutteloos den tijd.

Eenige oogenblikken later werd De Bours, zooals wij hem zich zelve hoorden noemen, een ruim en smaakvol gemeubileerd vertrek binnen geleid.

De gouverneur, nog eene kloeke gestalte, drukte hem minzaam de hand, zeggende :

— Welkom kapitein ! Ga zitten in dien gemakkelijken zetel. Ge hebt mij ongetwijfeld eene gewichtige tijding mede te deelen.

— Kan ik hier vrij spreken, heer gouverneur ? vroeg de bezoeker bescheiden.

— Niemand zal ons hooren, en voor alle voorzichtigheid zal ik de deur met den sleutel sluiten, zoodat men ons niet storen kan.

— Het doel van mijn bezoek is het kasteel, heer.

— Het kasteel ? riep Liedekerke verschrikt. Is het daar roerig ?

— Stel u gerust. Voor 't oogenblik denken de Spanjolen slechts aan drank en spel. Maar die stichting van Alva is een voortdurend gevaar voor onze goede stad.

— Helaas ja, doch wie zal er ons van bevrijden ?

— Ik, heer gouverneur ! sprak de kapitein kort.

— Gij ! riep de ander verwonderd.

— Tenminste om niet voorbarig te spreken, ik zal het wagen. Wil mij eenige oogenblikken uwe aandacht schenken.

— Volgaarne. Ik weet, dat de dappere kapitein De Bours het heil van 't vaderland en van Antwerpen beoogt.

De ander boog en ging voort :

— Gij weet, heer gouverneur, dat er onder de Spaansche bezetting vele Walen en Duitschers zijn, die alleen voor geld koning Filips dienen. Zoo wij meer bieden, zullen zij ons toebehooren.

— Ha ! gij wilt hen omkopen ?

— Juist. Dan is Treslong van eigen kant bedreigd en zoo ik een aanval pleeg, bestaat de grootste kans, dat het kasteel ons in handen valt. Wat ik noodig heb, is geld dus.

— En dat zullen onze wakkere kooplieden voor de goede zaak veil hebben, viel Liedekerke tevreden in. Kapitein De Bours ge kunt op mijn steun rekenen. Morgen reeds wil ik uw plan voorbereiden.

Nog geruimen tijd bleven beiden mannen in gesprek en, toen De Bours het huis verliet, was hij zeker, dat hij zijn stout ontwerp volvoeren kon.

De gouverneur hield woord en in zijne voorbereiding gelukte hij zoo wel, dat de aanslag op 't kasteel op den 1^{en} Augustus bepaald werd.

* * *

De morgen van den 1^{en} Augustus was aangebroken.

Niets voorspelde den Antwerpenaren, dat deze dag strijd brengen zou.

Maar eensklaps werden de burgers gestoord in hunne werkzaamheden door den kreet : — Men vecht op 't kasteel !

— Wat is er gaande ? klonk het van alle kanten.

— Kapitein De Bours heeft het garnizoen aangevallen.

De stad verkeerde in spanning. Hoe zou de strijd eindigen ? Bestond er hoop, dat 't gevloekte rooversnest verdween of werd de stad nog eens overgeleverd aan de plunderende en moordende Spanjaarden.

En rillend dachten allen aan de gruwelen der Spaansche Furie ! (1)

— De hoed met witte pluimen van De Bours is dobberend in de Schelde gevonden ! De kapitein moet verdronken zijn. Alles is mislukt !

Zoo klonk de ongelukstijding.

Maar neen, ginds kwamen burgers aangesneld met den juichkreet :

— 't Kasteel is ons, 't kasteel is ons !

Later bleek het, dat de hoed die tot zoo veel misverstand aanleiding gegeven had, den kapitein in de worsteling van 't hoofd geslagen was.

— 't Kasteel is ons, 't kasteel is ons ! vloog het jubelend van mond tot mond en zoo bereikte die vreugdevolle tijding ook de Meir.

Maar wie naderden ginds ?

Er lag in de stad ook Duitsche bezetting. 't Waren deze krijgers die de Meir oprenden ! Men wist, dat hunne bevelhebbers door Don Juan omgekocht waren.

Wat voerden de huurlingen in 't schild ? Zouden zij zich tegen de stad keeren ? Het oogenblik was vreeselijk dreigend. Er diende snel gehandeld te worden.

Talrijke voorname kooplieden waren bij de Beurs vergaderd. Gejaagd bespraken zij wat er hun te doen viel. In een oogwenk werden 300.000 kronen bijeen gebracht en dit geld zou men den soldaten aanbieden, op voorwaarde, dat zij onmiddellijk de stad verlieten.

Intusschen hadden de Duitschers de Meir verlaten en zich in de Nieuwstad achter wagens, karren, kisten, balen verschanst.

De kooplieden stelden zich in 't gezicht der troepen en toonden hun de met goud gevulde beurzen.

— Goud, goud ! tierden de huurlingen en begeerig strekten zij de handen naar het verleidelijk metaal.

Hunne overheden twifelden.

— Goud, goud ! herhaalden de soldaten buiten zich zelve van opgewondenheid en begeerte.

(1) Zie over de Spaansche Furie ons verhaal : Het Spaansche Schrikbewind te Antwerpen.

— Wij willen het! riepen zij tot hunne bevelhebbers, vast besloten deze te vermoorden, indien zij weigerden het geld aan te nemen.

Er werd van weerszijden onderhandeld, en de besprekingen duurden lang, tot eensklaps eene onverwachte gebeurtenis schrik en ontsteltenis in de gelederen der Duitschers verspreidde.

— De Watergeuzen, de Watergeuzen! klonken verwarde kreten.

En waarlijk ginds op de Schelde doemden zeilen op.

Schepen waren in aantocht en de vlaggen en wimpels verkondigden, dat de gevreesde Zeeuwen ze bemanden.

De Watergeuzen! herhaalden de Duitschers rillend en, door hevigen schrik bevangen, vlogen zij over wagens, balen, zakken, ijlings heen.

Zij zagen niet meer naar het geld, zij hadden niet langer vertrouwen in de burgers. Zij dachten alleen aan de zeeleeuwen, die zulk een gevreesden naam verworven hadden.

Velen wierpen hunne wapens weg; anderen, geheel buiten zinnen, liepen de Schelde in, en kwamen jammerlijk om.

De overigen zochten hun heil in de vlucht en ijlden ademloos 't veld in. De schoten van de vaartuigen verhaastten nog hunne passen.

Antwerpen was van 't dreigend gevaar verlost en van vreemd krijgsvolk ontslagen.

Of er dien avond ook vreugde heerschte!

En hoe kwam Admiraal Haultain, zoo heette de bevelhebber van 't Zeeuwsch smaldeel, zoo onverwachts voor Antwerpen?

Heimelijk had hij bericht ontvangen van De Bour's voorgenomen aanslag en onmiddellijk besloten 't zijne tot dit wapenfeit bij te dragen.

Hij kwam ter gepaster ure.

* * *

— 't Kasteel moet verdwijnen! Zoo klonk het eenigen tijd later in Antwerpens straten.

— Weg met het vervloekte rooverskrocht, dat een bestendig gevaar voor onze stad oplevert! riepen de burgers.

En gewapend met houweelen, mokers, bijlen, haken, trokken op zekeren morgen meer dan tien duizend menschen naar de sterkte, die hen zoo lang gekweld had.

Edelen met hunne dames, burgers met hunne vrouwen, werklieden, soldaten, ja zelfs bedelaars, allen arbeidden onvermoeid en ijverig aan de slooping.

Ieder wilde deel hebben aan de vernieling van het gevloekte kasteel.

Op een dier dagen geschiedde er een zonderling schouwspel.

Aan eene zijde was de afbreking reeds gevorderd tot aan de kelders. Eenige werklieden haalden daar uit een gewelf het oude

standbeeld, dat Alva zich zelf opgericht had, maar dat op bevel van Requesens neergeworpen was. Vergeten lag het in dien donkeren kelder, tot het nu op onverwachte wijze weder te voorschijn kwam.

Alva's standbeeld! riepen de arbeiders en die woorden vlogen van mond tot mond.

Plotseling doemden voor die menschen de vreeselijke dagen van den bloedraad op. Voor hun geest verscheen de schim van den bloedhond, den beul der Nederlanden.

't Was alsof de verwenschingen der slachtoffers, de angstkreten van vrouwen en kinderen hun in de ooren klonken.

En eensklaps waren honderde handen gereed, om dat beeld door de straten te sleuren, honderde mokers opgeheven om het te verbrijzelen.

De opgekropte haat, de razernij, verwekt door den wreeden tiran, uitte zich in een algemeenen, onweerstaanbaren aanval op het beeld.

Men dacht er niet aan, dat men de gramschap koelde op gevoelloos metaal; men overlegde, men redeneerde in die oogenblikken niet.

't Was de uitwerking eener plotselinge woede, die de burgers handelen deed.

— Zeg, bloedhond, kreet een grijsaard, wiens oogen van een onnatuurlijk vuur fonkelden, waarom hebt ge mijn zoon in het Steen doorgemarteld, en zijn lijk in de Schelde geworpen?

— Beul, gilde eene vrouw, wat had mijn man u misdaan, dat hij zijn hoofd verliezen moest op uw vervloekt schavot?

En onder hoongelach, onder schimp en verachting werd de bronzen klomp langs de straten gesleurd, tot hij eindelijk onder de mokers verbrijzeld was.

Met meer ijver nog werd daarna aan de vernieling der sterkte gearbeid.

Wat eene voldoening, het trotsche gebouw dag aan dag te zien verdwijnen! En toen het kasteel tot aan den grond toe geslecht was, steeg een machtige juichkreet uit Antwerpens bevolking.

* * *

In de kathedraal bevindt zich een Christusbeeld, dat, naar de overlevering luidt, gegoten werd van het brons, voortkomende van Alva's standbeeld, door Joannes Couthals in 1635.

In ons museum van schoone kunsten hangt een tafereel, het standbeeld van Alva, hetwelk voorstelt, wat wij u daarboven beschreven.

BAKKER TEMMERMAN

OF

DE FRANSCH FURIE

Geene bakkerij in geheel Antwerpen bezat een beteren naam dan die van Pieter Temmerman op de St-Jacobsmarkt.

Of men rijk dan wel arm, voornaam of eenvoudig burger was, altijd werd men bij hem eerlijk en trouw bediend.

't Geld van den edelman weegt niet zwaarder dan dat van den burger of arbelder, zei Temmerman. Wie betaalt, wordt bij mij geriefd, zooals 't zijn moet.

Nu moogt ge niet denken, dat onze vriend nimmer crediet gaf. Ja, al kon hij heel goed begrijpen, dat hij nimmer munt zou zien, toch werd nooit iemand, die buiten schuld tot armoede gedaald was, ledig van zijne deur gezonden.

— 't Zou mijne nachtrust rooven, dacht hij dan, moest ik weten, dat er in onze goede stad honger geleden wordt, terwijl mijne schabben van 't brood kraken.

Ja, de stoere bakker Temmerman en zijne krachtige echtgenoot, vrouw Adriana, werden in gansch Antwerpen geacht en bemind.

Maar nu, in de Septembermaand van 't jaar 1583 was, onze vriend toch slecht geluimd, wat in 't minst niet tot zijne gewoonten behoorde.

De Franschen nestelden in Antwerpen. Ik zou u kunnen eene lange uitlegging geven van hunne tegenwoordigheid alhier, doch ik wil 't liever in eenige woorden vertellen.

Gij weet uit de vaderlandsche geschiedenis, dat onze voorouders der 16^e eeuw tegen Spanje waren opgestaan.

In dien strijd hadden zij de hulp van den Franschen koning ingeroepen, die zijn broeder, den hertog van Alençon, gewoonlijk Anjou geheeten, herwaarts gezonden had met eene legerbende.

En daar onze bakker die vreemdelingen niet vertrouwde, was hij zoo slecht geluimd.

Filip, zijn knecht, sprak menigmaal zuchtend :

— Waren die vreemdelingen toch weggebleven.

Hij zag zijn meester liever vroolijk.

— 't Is al Fransch wat nu de klok slaat, tierde de bakker, terwijl hij met zijne stevige knuisten het brood kneedde. Zeker omdat er nog niet genoeg van die blinkende heeren ten onzent vertoeven, zijn er nu glisteren nog bezoekers aangekomen. Zij maken eene drukte, alsof zij

hier thuis waren en zoo zij zich al eens verwaardigen ons, burgers, aan te zien, kan men in hun blik de verachting lezen, juist alsof wij van slechter deeg waren dan zij. Eén Antwerpenaar geldt tien Franschen, al kunnen die vreemde gasten ook nog zoo schoon buigen en zulke lieve complimenten verkoopen. Ik vertrouw al die beweging niet.

En al gingen er iederen dag manden vol brood en pastelen uit Temmermans winkel naar het St-Michaëlpaleis, waar Anjou verbleef, toch meende de bakker van ganscher harte zijne verzuchting :

— Waren die Franschen maar weg gebleven !

Zelfs voor de klandizie van geheel 't Fransche hof, had hij niet zijn vaderlandsch gevoel verloochend.

Ja, er was bezoek in 't hertogelijk paleis. Vele edelen van hoogen rang hadden de reis uit Frankrijk herwaarts gemaakt, om den broeder huns konings hunne hulde te bieden.

Anjou was zeer eerezuchtig. Toen hij naar de Nederlanden toog, deed hij dit in de hoop hier onbeperkt te heerschen. Doch onze vaderen streden om de vrijheid, en hadden geen lust het Spaansche juk af te werpen om zich onder 't Fransche te knellen. Zij hadden een helper, geen verdrukker gevraagd.

En de hertog van Alençon zag zijne macht aan allerlei bepalingen gebonden, zoodat hij slechts de dienaar der Nederlandsche regeering, der Staten was.

Toen nu de hooge bezoekers dit alles vernamen, verborgen zij hun ongenoegen niet.

Zij fluisterden Anjou in 't oor eene andere rol te spelen.

Waarlijk er was maar weinig noodig, om de eigenliefde en heerschzucht van den vorst op te wekken. En nu, opgehitst door de listige woorden zijner gasten, trilde zijne ziel van begeerte naar het onbeperkt gezag.

Nauwelijks waren de bezoekers vertrokken, of op zekeren nacht ontbood Anjou zijne vertrouwste aanhangers in zijn slaapvertrek.

Hij wist, dat deze edelen hem slaafs dienden en onvoorwaardelijk al zijne besluiten en plannen zouden goedkeuren.

En terwijl Antwerpen rustig sliep, werd daar in de stille kamer een laag ontwerp bereid.

De hertog had besloten op een en denzelfden dag zich meester te maken van de voornaamste steden.

Duinkerken, Dixmuiden, Brugge, Gent, Dendermonde en andere gewichtige vestingen nog, zouden tegelijkertijd door zijn volk aangevallen worden, terwijl hij zelf den aanslag op Antwerpen wilde besturen.

In den nacht van den 15^{en} Januari zaten eenige soldaten in het wachthuis bij de Kipdorppoort. Zij kortten den tijd met gezellig gekout. Allen hadden reeds veel ondervonden en zoo was er dus geen stof te kort.

— 't Is een slappe tijd nu, morde een kloek krijgsman, als gold het hier eene handelszaak en niet een strijd op leven en dood. Waar zijn de dagen, dat wij vochten man tegen man op den dijk van Austruweel ?

— Ach ! zuchte een ander, toen viel er nog eer en roem te behalen, ook voor den gemeenen soldaat.

'k Was er bij in 't jaar 1572, toen te Vlissingen 't Spaansch garnizoen buiten de stad gehouden werd.

'k Heb bij de Zeeuwen gediend onder Joos de Moor en had aandeel in 't gevecht bij Sluis, waar wij de vloot van Medina Celina verstrooiden en de vaartuigen, die op de Paardemarkt vastraakten, in brand schoten.

Ja, ja, vrienden, Koert heeft al meermalen de dood voor oogen gehad en toch, die tijd beviel mij beter, dan 't lui leventje van tegenwoordig.

— Doch viel een ander in, denkt gij dan, dat wij verschoond zullen blijven ? Ge spreekt alsof de vrede geteekend ware. Parma is in 't land en men zegt, dat hij geen katje is om zonder handschoenen aan te pakken. Gij hebt toch hooren spreken van den Ninoofschcn hongersnood ?

— Wat wilt gij daarmede zeggen ? vroeg Koert belangstellend.

— Wel wat ik daarmee zeggen wil ? Een veldheer, die zich door honger niet laat verjagen, is geen zwakkeling. En toen de Spanjaarden voor Ninove lagen, kwamen zij door gebrek van toevoer bijna om. De paarden werden zelfs verslonden. En toch 't beleg werd daarom niet afgebroken en eindelijk viel de stad !

— Ja, hernam Koert, ik zal niet ontkennen, dat Parma een kloeke bevelhebber is. Maar er zijn er meer geweest, die staal in 't bloed hadden, doch wij hebben 't ook ! en de krijgsman sloeg met zijne vuist op de tafel, dat het dreunde door 't wachthuis.

— Ninove en Oudenaarde, vervolgde hij, zijn kleine steden, maar als de beurt aan 't groote Antwerpen komt, dan zal 't er spannen.

Jongens mijne handen jeuken al. Ik zeg maar, een waar soldaat hoort gaarne wapengerammel en geschut. Voor den drommel, wij zijn toch geene vrouwen zeker ! Ik ruik niets liever dan buskruit, dan stroomt mijn bloed nog eens zoo krachtig door mijne aderen.

— Maar Koert, viel nu een ander, meer vredelievend in, gij denkt niet aan al de jammeren en de ellende van den oorlog. Zeker als 't

ALVA'S STANDBEELD (naar de schilderij van K. Verlat)

gevaar dreigt en de trompet wordt geblazen, dan ben ik op mijn post. Ik heb wel een sabelhouw op de wang gehad, zie maar het litteken, maar nimmer kreeg ik een kogel in den rug.

Toch mogen wij niet naar oorlog verlangen, als wij denken aan al die bloedbaden, aan 't angstgeschrei van vrouwen en kinderen.

Koert was gereed een ruw antwoord te geven, toen plotseling aller aandacht opgewekt werd door het openen der deur. Een man, geheel in een mantel gewikkeld, 't gelaat bovendien door een masker verborgen, trad sluipend binnen.

— Weest gewaarschuwd, er wordt eene misdaad tegen uwe stad beraamd, fluisterde hij.

En eer de wachters van hunne verbazing bekomen waren, was de zonderlinge bezoeker verdwenen.

— Voor den drommel, riep Koert, zagen we een mensch of een spook? en ijlings snelde hij de deur uit.

Maar de geheimzinnige gestalte vertoonde zich niet meer.

Toen de soldaat terugkwam, vond hij zijne makkers nog immer verbaasd.

— Wat zeide hij? riep een hunner.

— Hij waarschuwde ons, dat er eene misdaad tegen de stad beraamd werd, ik heb het zeer wel verstaan, sprak de hoofdman.

— Maar makkers kunnen wij onze oogen wel gelooven? Was het een mensch van vleesch en bloed, riep Koert, die niettegenstaande zijne dapperheid, toch bijgeloovig scheen. Blijkbaar vertrouwde hij de zaak maar half.

— Zouden wij niet verplicht zijn de overheid kennis van dit voorval te geven? zei nu iemand, die weinig aan het gesprek had deel genomen. Mij dunkt die man sprak met een Franschen tongval en ik vermoed, dat deze waarschuwing in verband staat met al de geruchten, die sedert eenigen tijd over Anjou de ronde doen.

— Nu gaat mij een licht op, riep de hoofdman uit. Hij is een onbekende vriend onzer stad. Zoo zal 't zijn, de Franschen hebben iets kwaads in den zin. Zeker onverwijld zal ik de overheid van deze verschijning in kennis stellen.

* * *

Het verhaal van den vermoonden persoon was den volgenden morgen 't onderwerp aller gesprekken. Een onbeschrijfelijk gevoel van vreeze greep de bevolking aan.

Had men geweten, wat er op dit oogenblik in andere steden voorviel, hoe Duinkerke, Oostende, Dixmuiden, Dendermonde en Aalst door de Franschen bezet waren geworden, dan zouden de burgers onmiddellijk naar de wapens gegrepen hebben.

Maar nu had men geen zekerheid. 't Gerucht van den geheimzinnigen Franschman was zoo raadselachtig. Moest men dit ernstig opnemen?

Eenige dagen geleden had Anjou talrijke troepen vereenigd te Borgerhout. Wekte dit eerst eenige achterdocht, deze was spoedig verdwenen, toen de hertog verklaarde, dat die krijgsbeweging alleen geschiedde met 't oog op een aanslag op Eindhoven.

Doch nu rees weer vermoeden. Afgezanten gingen den vorst spreken over de loopende geruchten.

— Nooit had ik eene kwade bedoeling tegen Antwerpen, verklaarde Anjou plechtig; integendeel ik ben bereid mijn laatsten druppel bloed voor 't heil uwer stad te plengen.

Dit antwoord werd onmiddellijk aan de burgerij bekend gemaakt en stilde eenigszins de ontroering.

Den volgenden morgen verzekerde de hertog nogmaals zijne goede trouw en beloofde, de stad gedurende den ganschen dag niet te verlaten.

Op schandelijke wijze schond hij zijn woord.

't Was het uur van het noenmaal. De burgers zaten rustig aan tafel. De straten boden een verlaten aanblik.

De wacht der Kipdorppoort bevond zich op haar post. 't Waren echter dezelfde krijgslieden niet als den avond der vreemde verschijning.

Rustig zaten of stonden de mannen bij elkander.

— Ginds komt de hertog! riep een hunner en allen keken in de aangewezen richting.

Anjou verscheen aan 't hoofd van zijne lijfwacht en eene bende ruiters.

De stoet telde ongeveer drie honderd man.

— Hij gaat zeker zijne troepen inspecteeren, meende de sergeant Keyzer.

Zij wisten niet, de goedgebloovige krijgslieden, dat de hertog in hevige spanning verkeerde, dat het bloed hem koortsachtig door de aderen joeg.

Schijnbaar was hij kalm, maar inwendig stormde het.

Nu zou 't groote oogenblik slaan; nu meester of nooit!

Even buiten de poort hield de troep stil. Anjou, de hand naar Antwerpen strekkend, riep:

— Kinderen, daar hebt ge uwe stad!

Dan gaf hij zijn paard de sporen en reed ijlings voort naar Borgerhout.

— Een ongeval! riep sergeant Keyzer, die edelman is door zijn paard tegen den muur gedrongen en heeft zeker zijn been gekwetst!

De brave soldaat wilde het vermeende slachtoffer hulpe bieden, maar plotseling ontving hij van den Franschman een geduchten stoot

met het rapier. Gelukkig beschermde zijn ijzeren borstharnas den medelijdenden krijgsman. Zoo niet, had hij zijne dienstvaardigheid met den dood moeten bekoopen.

Dat schijnbaar ongeval was niets anders dan een teeken, om den aanval te beginnen en de kreet: been gebroken! door den trouweloozen edelman geuit, diende als sein tot een algemeenen storm.

In een oogwenk was de wacht wreedaardig afgemaakt.

Onder den kreet: *Ville gagnée, ville gagnée! Vive le duc d'Anjou!* renden de ruiters, versterkt door ongeveer 3000 musketiers, op het gegeven teeken van buiten genaderd, de straten in.

Het plan was goed voorbereid. Een gedeelte der bende had tot last langs de St-Jacobsmarkt naar het stadhuis te trekken, terwijl de overigen hun weg moesten nemen over de Meir. Beide afdeelingen zouden zich dan op de Groote Markt vereenigen... en de stad was gewonnen.

Maar, Anjou had niet gerekend met de dapperheid der wakkere Antwerpsche burgers!

In hun maal gestoord, verschenen de goede lieden nieuwsgierig aan deuren en vensters, om naar de oorzaak van al dat rumoer te vernemen. Toen zij bemerkten, dat de Franschen naar alle zijden vuren en winkels en magazijnen bestormden, begrepen zij ten volle welk gevaar er dreigde.

Plotselings doemde de herinnering aan de Spaansche Furie op. Ieder vloog te wapen. De kettingen werden gespannen en de bruggen opgehaald.

— Ten strijde, ten strijde! klonk de kreet. De Franschen verraden ons! Edellieden en burgers, Roomschen, Lutheranen, Calvinisten, soldaten, werklieden, niemand bleef achter.

Wie geen harnas bezat, vocht in zijn wambuis. Wie geen geweer rijk was, greep hamer of bijl. Ieder wapen kon dienen.

Vrouwen en kinderen hielden zich niet schuil.

Van daken en uit vensters, wierpen zij steenen, pannen, potten, meubels zelfs, alles wat maar onder de hand viel, op de voortrukkende Franschen.

De gedachte aan den verraderlijken Anjou, die 's morgens nog plechtig zijne trouw verzekerd had, deed de woede stijgen.

Zwaar hadden de vreemdelingen het te verantwoorden!

* * *

Op het oogenblik van den aanval stond bakker Temmerman half naakt voor zijn oven.

Hij vernam het straatrumoer.

— Wat is dat nu weer? zei hij tot zijn knecht Filip.

Maar op 't zelfde oogenblik ijde zijne vrouw binnen, roepende:

— De Franschen, de Franschen! Zij tieren en moorden en verraden onze stad!

De bakker mompelde eene verwensching, greep eene zware oven-schop, die trilde in zijne krachtige vuist, en in zijn bloote bovenlijf snelde hij de deur uit. — 't Gevecht was in vollen gang.

— Daar vervloekte verrader! bulderde Temmerman en de vervaarlijke oven-schop trof zoo geweldig een ruiter, dat deze dood van zijn paard stortte.

De bakker besteeg het ros, nadat hij de kling van den verslagene gegrepen had en roepende: Slaat dood de verraders! Volgt mij burgers! rende hij voort.

Onophoudelijk rees en daalde zijn zwaard en iedere maal viel een vijand.

— Moed mannen! Dood aan de vreemdelingen! galmde het boven alles uit.

En met zijn vreeselijk wapen baande Temmerman zich een weg door de Franschen, schrik en verwarring in hunne gelederen verspreidende. Naar alle zijden deelde hij hevige slagen uit.

Zijne oogen fonkelden, zijne aderen waren gezwollen.

't Was eene verschrikkelijke verschijning, die halfnaakte man te paard, met zijne borst bespat door het bloed der Franschen; en onophoudelijk riep hij:

— De zege is ons, burgers! Dood aan de verraders! Leve Antwerpen!

Woedend was de strijd. De burgers, aangewakkerd door hun stadgenoot, vochten als razenden.

Niemand bleef werkeloos.

Zij, die hunne kogels verschoten hadden, laadden hunne geweren met zilveren knopen, welke zij van hun wambuis rukten, of verbeterden gouden en zilveren muntstukken tot patronen.

De Franschen weken al. Zij bleken niet bestand tegen zulk eene wakkere bevolking.

Nog geen uur was verlopen en reeds waren bijna 2000 man van 's hertogen leger gevallen.

In eene wanordelijke vlucht trachtten de overlevenden zich te redden. Maar vluchten scheen onmogelijk. Overal werd den soldaten de pas afgesneden door de moedige verdedigers.

Met hoopen stortten de vijanden neder.

Velen wierpen zich van de wallen in de veste. Anderen probeerden de poort te bereiken, maar zagen zich weerhouden door lijken, die tot tien voet hoogte opgestapeld lagen.

En aanhoudend rees die bloedige hoop!

Graaf de Rochepot, de aanvoerder der Franschen, met tranen van spijt en woede in de oogen, trad den vluchtenden in den weg.

— Ellendige lafaards! bulderde hij tot zijne krijgslieden. Gij, soldaten, vlied voor ongeoeffende burgers! En in zijne razernij sloeg hij eenige van zijne eigen mannen neer.

— Slaat dood, slaat dood! galmde weder eene vervaarlijke stem.

Als door een plotselingen schrik aangegrepen, stormden de sidderende Franschen weg, de wallen op.

Zij herkenden den kreet van dien vreeselijken, naakten man en, liever dan zich bloot te stellen aan zijne heftige slagen, wierpen zij zich in de gracht.

De strijd liep ten einde. Bijna geheel Anjou's leger was gesneuveld.

Edelen van hoogen rang, kenbaar aan hunne prachtige kleedij, lagen te midden der lijken van gewone soldaten.

* * *

In 't zicht der stad, doch ver genoeg, om verschoond te blijven van de wrake der burgers, stond Anjou met eenige edellieden.

Allerlei gewaarwordingen bestormden zijn harte; nu de hoop op welgelukken, dan weer vrees, dat de onderneming falen zou.

Maar al was hij niet blootgesteld aan 't gevaar, dat binnen de muren heerschte, toch bracht hij pijnlijke oogenblikken door.

Niet alle volgelingen waren vleiers!

Eenigen, onkundig gehouden van den voorgenomen aanslag, ver-weten den hertog op heftige wijze zijne ontrouw.

— Wat de uitslag ook zijn moge, 't zij overwinning of nederlaag, ik ben onschuldig aan deze laffe en schandelijke onderneming! sprak driftig de hertog van Montpensier. Mijn naam is tot heden toe onbezoedeld en tot den laatsten snik zal ik dien in eere houden. Nimmer zal men kunnen getuigen, dat ik de hand leende tot snood verraad.

— Gij hebt schandelijk misbruik gemaakt van ons goed vertrouwen, riep maarschalk Biron op bitteren toon, en ik schaam mij mijner zonen, die in dezen laffen aanslag gemengd zijn.

Maar reeds luisterde Anjou niet meer naar deze welverdiende beschuldigingen. Ginds op de muren zag hij menschen in de veste storten.

— Victorie, victorie! De stad is ons! jubelde hij in uitbundige vreugde. Zie mijne krijgslieden werpen de burgers in de gracht. Zij hebben overwonnen.

Maar een der bijstanders, scherper ziende dan de opgewonden vorst, riep:

— Mij komt het voor, alsof de onzen de slachtoffers en niet de overwinnaars zijn.

— Neen, neen! galmde Anjou. Zie daar komt reeds een bode, om de blijde tijding te brengen.

En toen de vluchteling nader trad, vervolgde hij:

— Niet waar dappere strijder, de stad is ons?

— Helaas! klonk het antwoord, alles is mislukt! Geheel uwe macht ligt verslagen in de straten.

— Voorwaar, eene rechtmatige ontknooping voor zulk eene laffe onderneming, riep Biron. Zoo blijft tenminste onzen edellieden de schande bespaard, als trouweloozen uitgekreten te worden.

Anjou, verstelt ter neer geslagen, ontmoedigd, verpletterd, zijn toestand volkomen begrijpende, steeg ijlings te paard en ontvlood zoo snel mogelijk de verwijtingen der heeren.

Zoo eindigde deze aanslag op Antwerpen, die in de geschiedenis den naam Fransche Furie bewaard heeft.

* * *

— Allen geluk gewenscht! riep bakker Temmerman vroolijk, toen hij den morgen, volgende op de slachting der Franschen de huiskamer van zijn buurman Peter, den bierbrouwer, binnentrad. Dat hebben wij er gisteren eens goed afgebracht niet waar? Anjou zal vooreerst wel afzien van de inneming onzer stad.

— De gelukwensen zijn wederkeerig, antwoordde Peter, terwijl hij zijn gebuur stevig de hand drukte, maar gij, dappere Temmerman, verdient boven allen lof, want door uw moedig gedrag hebt gij het meest tot onze roemrijke zegepraal bijgedragen.

— Kom, kom, al genoeg, hernam de bakker. 'k Heb mijn plicht gedaan, zooals trouwens alle burgers, en burgeressen niet te vergeten. Ja gebuurvrouw, ik zag u wel met uwe dochter in het bovenraam. Flink hoor!

— Waar de mannen ons zoo moedig voorgingen, moesten wij wel volgen, antwoordde Peters gade, bescheiden.

— Hoeveel burgers zijn er gevallen? vroeg de dochter.

— Hun aantal is nog niet juist gekend, antwoordde Temmerman. Toch bedraagt het geen honderd. Hoewel het zeer weinig is, want van de Franschen vielen er 1500, is de zege toch duur genoeg betaald. Het leven van honderd Antwerpsche burgers is meer waard dan geheel Anjou's leger, den hertog niet daargelaten.

— Och, gij moet zoo hard niet vallen op die krijgers, zei Peter vergoelijkend, zij waren slechts werktuigen en volgden den weg, die hun aangewezen werd. Maar Anjou en zijne aanhangers en wellicht die edellieden, welke onlangs bij hem te gast waren, zij zijn de schuldigen van dit laf verraad; op hen daalt de dubbele

schande neer, die van de trouwloosheid en die van de nederlaag.

— En duizend zijner mannen zijn nog buiten de stad gevallen, hernam de bakker.

— Hoe zoo?

— Wel de hertog wilde naar Dendermonde trekken met de overige troepen. Doch de burgers van Mechelen, die zijne trouweloosheid vernomen hadden, staken de dijken der Dijle door. De rivier overstroomde de velden en de watervloed verzwoeg, naar men zegt, wel duizend krijgslieden. Anjou heeft nu zijn leger bij Berchem neergeslagen.

— Dus nog onder de muren der stad?

— Ja, het gerucht loopt, dat hij zelfs een onbeschaamden brief naar den Raad heeft gezonden.

— Hoe durft hij nog met ons te onderhandelen? riep Peter verontwaardigd uit.

— Hij beweert, dat hij hier zilverwerk en kostbare kleinoodiën achtergelaten heeft en eischt ze terug.

— 't Zilverwerk bij onze juweliers geroofd, bedoelt hij zeker, zei de brouwer schamper. Hebt ge wel opgemerkt, hoe spoedig de musketiers de goudsmidswinkels binnenstormden?

— Maar of zij spoedig buiten waren en daar ontvingen zij andere kleinoodiën, vervolgde Temmerman. Doch om weer ernstig te spreken, men moet wel een laag hart bezitten, om na zulk een snood bedrijf nog een toon van onbeschaamdheid te durven aanslaan.

Hier werd het gesprek gestoord door Filip, den knecht, die geheel verbauwereerd de kamer binnentrad, zeggende:

— Meester, men heeft u op het stadhuis ontboden.

— Mij op 't stadhuis ontboden! riep Temmerman verwonderd. Welke zaken kan ik daar hebben?

— Waarschijnlijk wil de overheid u bedanken voor uw moedig gedrag van gisteren, meende Peter.

— Als het daarom te doen is, dan blijf ik zeker thuis. Zeg maar tot den stadsbode, dat ik geen behoefte aan dankbetuiging gevoel. Wel, ik deed slechts mijn plicht. Wat rare parten zijn dat nu?

Filip draalde en had blijkbaar niet veel zin in 's meesters boodschap.

— Wat weifelt gij nog, knaap? zei Temmerman ongeduldig. Ik meen het hoor! Ge staat daar op uwe hielen te draaien, alsof ik u verteld had, dat de schelmachtige Anjou straks bij ons komt noenmalen. Vooruit naar huis en uw woord gedaan!

Maar nu bemoeiden de anderen zich met 't geval.

— Waar zijn uwe zinnen, buurman? vroeg de brouwer. Weet ge dan niet, dat gij door zoo te handelen de heeren zwaar beledigt? Kom ga spoedig naar hen toe; men zal u niet in boelen slaan,

integendeel ; en ge hebt waarlijk wel recht op een woordje van lof.

— Zoovele edelen gaan onverdiend strijken met eerbetuigingen ; dus mag er ook wel eens een burger de roem toekomen, dien hij waardig is.

— Wat maalt gij daar al over eer en roem en lof ? Dat is al wel voor heeren, die kunnen buigen en strijkages maken. Ik zeg maar, de gansche bevolking heeft haar plicht vervuld en ik moest wel den naam van Antwerpsch burger onwaardig zijn, zoo ik achtergebleven ware.

— Maar ge zijt ons voorgegaan, viel de vrouw des huizes nu in. Kom, gebuur, wees nu niet halsstarrig, doch voldoe aan 't verzoek van den Raad.

— Nu als 't niet anders kan, dan moet het maar, sprak de bakker grommend. 'k Zal mijne beste plunje aanschieten en hooren, wat onze vroede vaders op 't geweten hebben.

* * *

't Bakkersgild was op gang.

Met muziek voorop trok het door Antwerpens straten om den waardigen meester Temmerman te huldigen.

't Was eene groote eer voor 't gild, dat hun makker openlijk op 't stadhuis ontvangen en er door de overheid bedankt was geworden voor zijne dapperheid.

De Raad had hem levenslang een pensioen van 300 gulden toegestaan.

En al stribbelde hij tegen, Temmerman moest mede in triomf de stad door. En overal op de Meir, aan de Kipdorppoort, op de St-Jacobsmarkt, aan de Scheldekaai werd hij levendig door de schare toegejuicht.

Eere wien eere toekomt !

* * *

En hoe liep het af met den hertog van Alençon ?

De onbeschaamdheid verre drijvende, onderhandelde hij met de stad. Zelfs liet hij het voorkomen, alsof de bevolking door achterdocht en wantrouwen, de aanleidende oorzaak was van den aanslag.

De overheid bevond zich in een moeilijken toestand.

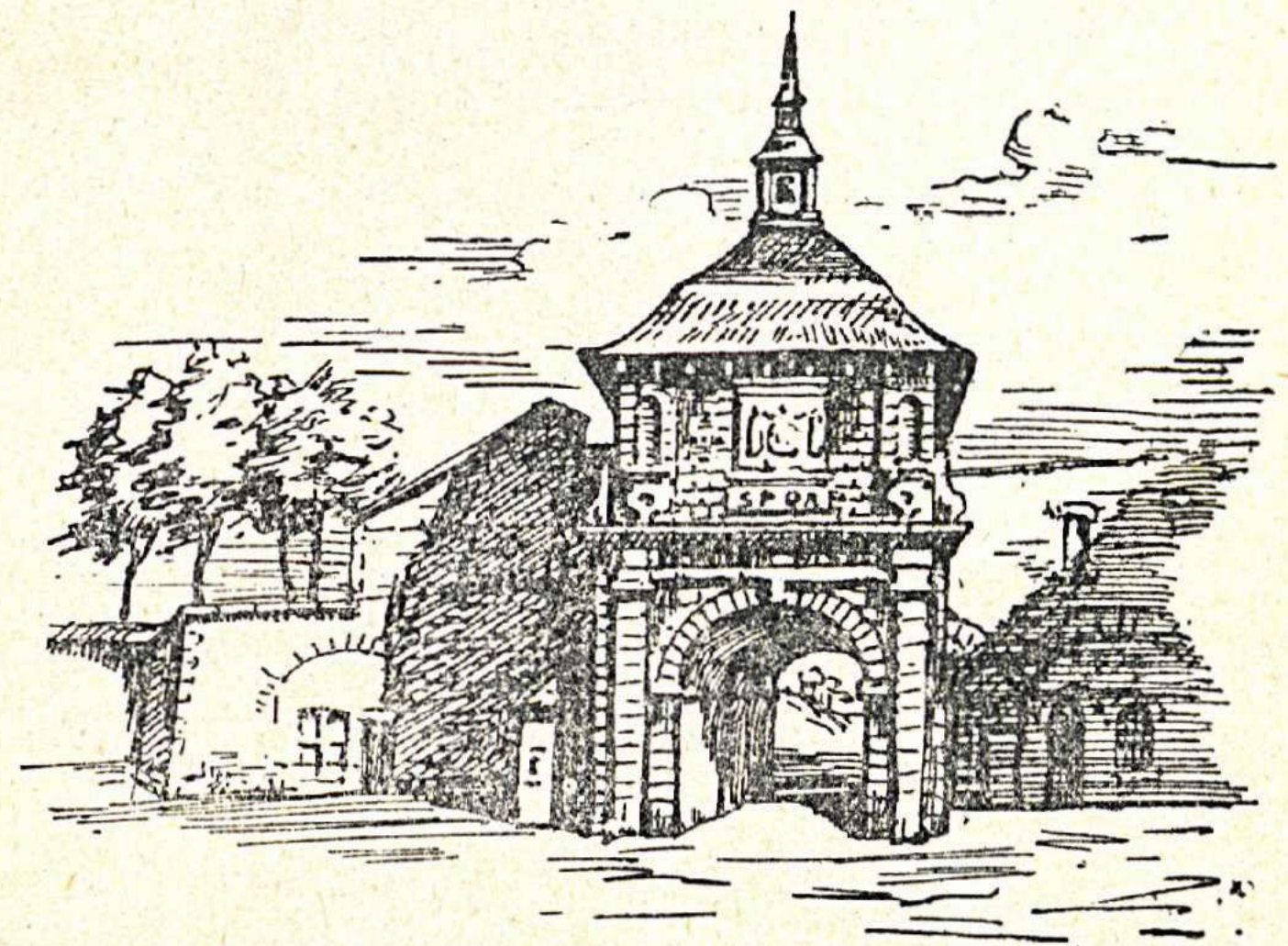
Anjou was de broeder van den Franschen koning. Men diende de voorzichtigheid in acht te nemen, om een dreigend onweer uit 't Zuiden af te weren.

De onderhandelingen duurden dan ook lang. Gelukkig verloor weldra de dood de Nederlanden van den ontrouwen vorst.

Ledeganck in zijne Ode aan Antwerpen herdenkt geestdriftig het heldenfeit, als hij zingt :

« O 'k voelde me in verrukking
Toen vroeger 'k haar den haat
De woede en 't laag verraad

Van d'onbezonnen Gal, steeds vlamme op verdrukking,
Zag straffen met een heldenmoed,
Die aan Oud Rome denken doet ! »

De oude Kipdorppoort

De voormalige Kipdorppoort verdween met de oude versterkingen in 1865-1866.

De burgers, zegt Max Rooses, die hunne poort tegen d'Alençon en zijne wapenknechten hadden weten te verdedigen, waren niet bij machte ze te beschermen tegen den stedelijken ingenieur, gewapend met zijn waterpas en winkelhaak.

Helaas de poort, die aan 't einde der St Jacobsmarkt stond, verdween.

Doch het bronzen monument van Geefs en Frans Van Dyck op de Gemeenteplaats, herinnert ons aan 't heldenfeit der vaders.

Op een zijtafereel zien wij den moedigen bakker aan 't werk.

A. HANS

DE ITALIAANSCH
VUURWERKMAKER

Lodewijk OPDEBEEK
ANTWERPEN